

5. PRODUKTION

Att snabbt få igång en fungerande produktion i de nya byggnaderna är A och O för lönsamheten. Det är därför viktigt att redan från start skapa rutiner för att följa upp produktionen och att sätta upp tydliga produktionsmål för verksamheten. Det är svårt att göra mål om man inte har något!

Vilka produktionsresultat kan du förvänta dig?

Vilka produktionsresultat är rimliga att förvänta sig efter en utökning? Är det förbättrade, försämrade eller likvärdiga produktionsresultat att vänta? Det är naturligtvis lättare att kunna förutse framtida produktionsresultat vid en utökning av befintlig produktion än vid nystart av en produktion. Det är mycket sällan som produktionsresultaten förbättras i samband med en utökning, i alla fall inte initialt. Det finns ofta förhoppningar om förbättrade produktionsresultat i samband med en utökning, inte minst när kalkylen till banken ska upprättas. Det är då viktigt att inte binda ris till sin egen rygg.

Även om produktionsresultaten inte förbättras kan produktion bli effektivare genom lägre kostnader för att t ex skörda foder eller en lägre arbetstid per djur i en rationellare drift.

Kanske är situationen en utjänt byggnad och lägre produktionsresultat än önskat och att det därför förväntas en högre tillväxt eller fler avvanda kalvar per ko i den nya byggnaden. Visst

kan det bli så, men en berättigad fråga kan vara om de lägre produktionsresultaten enbart beror på stallmiljön eller om det kan finnas andra bidragande faktorer också? Om det senare är fallet ställer det oerhört stora krav på företagaren att komma till rätta med dessa problem just i utökningsfasen. Det är därför viktigt att se realistiskt på sina förväntade produktionsresultat för att undvika obehagliga överraskningar. Det finns förstås exempel där nya byggnader har lyft produktionen genom att vara ändamålsenliga, ge möjlighet till förbättrad uppsikt eller att

de helt enkelt erbjuder djuren en bättre välfärd.

Svårast att förutse kommande produktionsresultat är det förstås vid en uppstart av en ny produktionsgren. Inte minst för att erfarenhet och praktisk kunskap för den nya produktionen saknas. Det beror också förstås på val av produktionsinriktning. Att lära sig ta hand om småkalvar kräver mer fingertoppkänsla än att föda upp kötraskvigor exempelvis.

Vid en utökningsfas i en dikalvsbesättning går i princip alltid kalvningsresultaten ned och rekryteringsprocenten upp. Ofta har kvigor köpts in vilket gör att det samtidigt som det blir fler kalvningar så är det också en större andel kvigor än brukligt som ska kalva in. Detta gör att det ställer extra höga krav på djurskötaren den första kalvningsperioden i den större besättningen.

Var realistisk, men målfokuserad

I en specialiserad ungnötsproduktion är det enormt viktigt att djurflödena stämmer, särskilt om gården har ingått mellangårdsavtal med andra gårdar och därmed förbundet sig till att ta emot kalvar kontinuerligt. Om en redan befintlig produktion utökas ska den verkliga uppfödningstiden kopplat till slaktsresultat räknas ut. Utgå sedan från dessa resultat när djurflödena planeras i den nya byggnaden. Gå inte på den bästa omgången eller på känsla, utan räkna ut de verkliga resultaten för en längre period bakåt i tiden. Det är jätteviktigt att vara realistisk i sin bedömning gällande tillväxt, så de planerade djurflödena verkligen stämmer i praktiken. Det kan få förödande konsekvenser för djurflödet om uppfödningstiden i verkligheten är två månader längre än vad det har planerats för. En alltför optimistisk djurflödesplanering kan ge konsekvensen att djuren inte får plats, vilket i sin tur leder till att djur som inte är slaktmogna måste skickas till slakt, med usel betalning som följd.

EXEMPEL

På 300 platser kan 277 tjurar födas upp per år om uppfödningstiden är 13 månader.

Om uppfödningstiden istället är två månader längre, dvs. 15 månader totalt, hinner bara 240 tjurar bli klara per år på samma antal platser.

Glöm inte gummibandet

En specialiserad storskalig ungnötsproduktion bygger många gånger på ett jämt djurflöde genom byggnaderna, där tanken är att sätta in lika många kalvar som det slaktas tjurar varje månad. Dock fungerar detta mycket sällan i praktiken och det är därför viktigt att ha beredskap för detta. Extra tydligt blir det vid mellangårdsavtal då tjurkalvarna inte föds jämnt över året, utan det uppstår biologisk variation. Det är då en utmaning att praktiskt få till detta utan att blanda grupper allt för mycket. Många löser detta genom någon typ av flexibelt mellanstall eller att man säljer överskottskalvarna vidare om de blir för många. Mellanstallet finns oftast efter mottagningsstallet och består av djupströbädd som ger utrymme för fler kalvar under en period. Det är viktigt att det verkligen finns ett gummiband i mellanstallet och att det inte alltid är fullt utspänt. Vidare kommer det alltid finns behov av ”slaskboxar”. Det vill säga extra boxar för djur som inte klarar av att vara i de ordinarie grupperna av någon anledning. Ta med detta i planeringen från början så att även djuren i ”slaskboxarna” kan skötas rationellt.

Att växa frestar på ekonomin

Nötköttsproduktionens långa omloppstider blir extra påtaglig i samband med en expansion.

Detta gör att det tar lång tid innan inkomsterna kommer in i samma proportioner som kostnaderna och mycket kapital binds under tiden i kalvar och foder. Detta blir extra kännbart när fodret produceras i egen regi då det kan ta två till tre år innan bundet kapital åter frigörs. Även om det inte är någon nyhet i sig att nötköttsproduktionen binder mycket kapital, så är det oerhört vanligt att ändå underskatta storleken på behovet av rörelsekapital under expansionsfasen.

Det är därför oerhört viktigt att så snabbt som möjligt få igång produktionen. Samtidigt är det en balansgång mellan att snabbt få igång produktionen och hinna bygga klart. Många gånger blir lösningen att ha djur provisoriskt som sedan flyttas in i det nya stallet. Detta kan vara en bra idé om det är praktiskt möjligt och inte den orationella provisoriska djurskötseln tar så mycket tid att bygget inte hinns med. Målet är ju att kunna flytta in djur som är friska och utan startsträcka kan komma igång och växa i det nya stallet.

Vänta inte med att följa upp produktionen

Vilken typ av produktionsuppföljning som är nödvändig beror på behovet av produktionsstyrning. Tänk igenom vilka krav som ställs på produktionen i dagsläget, men reflektera också över vilka krav som kan komma i framtiden. Finns det t ex framtidsplaner på att sälja köttet direkt till slutkund eller till ett koncept så innebär det också högre krav på produktionsstyrning. Ska t ex tio slaktmogna djur levereras per månad inom ett relativt snävt viktsintervall kan det vara nödvändigt att väga ut djuren till slakt eller en tid innan för att klara sin slaktplanering. Det är då bra att ha tänkt igenom hur djuren ska kunna vägas i stallet, utan att själv riskera att bli skadad.

Konsten är inte att fylla stallet med djur, utan att snabbt få in djur i stallet som producerar kött eller kalv. På grund av nötköttsproduktionens långa omloppstider är det oerhört viktigt att djuren verkligen kommer igång att växa. Det kan därför vara befogat att väga djuren eller att använda någon annan tillväxtkontroll ett par månader efter insättning. Ett sätt att indirekt mäta tillväxten är att göra en kontroll av foderkonsumtionen. Äter djuren så mycket som planerats för den förväntade tillväxten? Om inte, bör du ställa dig frågan, varför?

En vanlig felkälla gällande foderstater är torrsubstanshalten i ensilaget. Många byter utfodringssystem i samband med en utökning från separat utfodring till ett fullfodersystem. I ett fullfodersystem är det viktigt att känna till ensilagens torrsubstanshalt, då det är avgörande för den slutliga foderstatens sammansättning. Däremot i ett system med separat utfodring kompenserar djuren själva för torrsubstansen genom att äta mer eller mindre ensilage.

Behovet av att följa upp produktionen ökar markant när företaget växer:

- En låg tillväxt på många tjurar gör större skada än om man har färre tjurar, både vad gäller djurflöde och ekonomisk skada.
- Det är en enorm konkurrensfördel att vara stor och dessutom kunna leverera rätt vara i rätt tid, dvs. klara leveranssäkerheten till sin kund.
- Det är dyrt med många tunga tomma kor.

Slaktresultaten ska självklart följas upp och detta bör göras i direkt anslutning till slaktleveransen. Inte minst för att få en snabb feedback på slaktresultaten kopplat till hur djuren såg ut när de åkte till slakt. Slaktresultaten blir också en sorts tillväxtkontroll om slakt sker kontinuerligt i besättningen. En lägre slaktvikt än vanligt indikerar att tillväxten av någon anledning sjunkit.

Uppföljning behöver många gånger inte vara mer avancerat än en anteckningsbok! Det kan t ex vara att anteckna dödsorsak på utgångna djur och på så vis upptäcka felaktigheter i tid. Begär inte av dig själv att du ska kunna komma ihåg allting, utan skriv ner!

Bestäm dig för några få produktionsnyckeltal som du följer upp och har ett mål för. För ungnöt är informativa produktionsnyckeltal t ex tillväxt per dag och slaktvikt kopplat till fettklass. Men om du inte har ett mål för dina nyckeltal, som t ex att djuren ska växa 1 300 gram per dag eller att de ska ha en slaktvikt på 340 kg och 3 i fett, blir det verkningslöst att registrera nyckeltalen, då det saknas något värde att relatera dem till.

För dikor finns det två mycket avslöjande produktionsnyckeltal. Det ena är antal avvanda kalvar per år och ko i genomsnitt för besättningen och det andra är avvänjningsvikt på kalven. Vägs dessa två sedan ihop blir det riktigt intressant!

EXEMPEL – produktionsnyckeltal för dikor

I en besättning med 100 kor innebär 0,94 avvanda kalvar per ko och år 94 st. kalvar, vilket i sin tur motsvarar 28 200 kg kalv förutsatt en avvänjningsvikt på 300 kg.

Om motsvarande siffra är 0,8 avvanda kalvar per ko och år med samma genomsnittliga avvänjningsvikt blir produktionen per år 24 000 kg kalv. En mellanskillnad på 4 200 kg kalv som lätt kan räknas om till kronor och ören.

Genom att slå ut den totala produktionen kalv per ko och år blir exemplet med 0,94 avvanda kalvar per ko och år, 282 kg kalv per ko och det senare exemplet med 0,8 avvanda kalvar per ko och år motsvarar 240 kg kalv per ko förutsatt samma genomsnittliga avvänjningsvikt.

Att tänka på

- Finns det någon plan från start för att följa upp produktionen och på så sätt undvika obehagliga överraskningar längre fram?
- Har du satt upp realistiska produktionsmål för den nya produktionen?
- Är du beredd på att produktionsresultaten ofta går ner i samband med en utökning?
- Om du är ungnötsuppfödare, har du planerat in ett ”gummiband” någonstans i djurflödet?
- Har du rutiner för att skriva ner saker som upptäcks i produktionen och som inte får glömmas av?

Läs mer

- **Produktionsnyckeltal för dikor.** Artikelnr. T2649. Finns att beställa på www.gardochdjurhalsan.se
- **Produktionsnyckeltal för ungnöt.** Artikelnr. T2650. Finns att beställa på www.gardochdjurhalsan.se